Morten S Wensberg, professor
Fakultet for utøvende kunstfag
Universitetet i Stavanger

Stavanger, 29.10.2026

Fordypning kan ikke vente

Faglig innspill til Utdanningsdirektoratets arbeid med fremtidens videregående opplæring

Utdanningsdirektoratets forslag til ny struktur for videregående opplæring har gode mål, men reiser også viktige spørsmål om mulighetene for faglig fordypning. Det er særlig grunn til å være bekymret for konsekvensene blant elever som ønsker å satse på utøvende kunstfag. Fra mitt ståsted i høyere musikkutdanning vil jeg understreke betydningen av sammenhengende utdanningsløp, tilstrekkelig undervisningstid og mulighet for tidlig fordypning.

Udir foreslår at alle de seks studieforberedende retningene skal ha samme samlede timetall, mer felles innhold og færre, men større fagenheter. I dag har musikk, dans og drama (MDD) 2943 timer over tre år. Studiespesialisering har 2523. Udir ber om innspill på et felles timetall et sted mellom disse. Hvis dette lander nær den nedre grensen, kan MDD miste over 400 timer, omtrent 14 prosent.

På toppen av dette kan deler av dagens faglige fordypning forsvinne. Hvordan timene skal fordeles, har man ikke problematisert ennå. Likevel peker føringene i en tydelig retning: Hvis det samlede timetallet skal ned, samtidig som flere fag skal inn i en felles struktur, har vi all grunn til å spørre hvordan elevene skal få tid til å fordype seg slik det kreves for videre kunstutdanning.

Det er ikke gitt at like mange undervisningstimer gir likeverdige utdanningstilbud når fagområdene har så ulike krav til undervisning og ferdighetsutvikling. Det avgjørende må være hvilke kunnskaper og ferdigheter elevene faktisk trenger for å gå videre i utdanning.

Udir ønsker at videregående skole skal bli bedre på å forberede elevene til høyere utdanning. Dette er en viktig ambisjon. Men ulike studier stiller ulike krav til forkunnskaper. For den som vil studere utøvende musikk, dans eller drama, er omfattende kunstfaglig kompetanse en forutsetning allerede ved opptak til høgskole og universitet.

Et internasjonalt arbeidsmarked

Udir begrunner reformen med at videregående må moderniseres «i takt med samfunnsutviklingen». Men da må vi også se på hvordan arbeidslivet elevene skal forberedes til, faktisk ser ut.

For utøvende kunstnere har arbeidsmarkedet over flere tiår blitt stadig mer internasjonalt. En ledig stilling i et norsk symfoniorkester trekker nå søkere fra hele verden. Det samme gjelder dansekompanier og operahus. Skal unge kunstnere som vokser opp i Norge, ha mulighet til å hevde seg i denne konkurransen, må utdanningsløpene våre gi dem rom til å utvikle kompetanse på internasjonalt nivå.

Det krever tid. Ferdigheter på dette nivået bygges gjennom tusenvis av timer over mange år, og de kan være svært vanskelige å ta igjen senere.

Det merker vi i høyere musikkutdanning. Vi skal utdanne musikere som kan hevde seg i et internasjonalt arbeidsmarked, der konkurransen er stor og de faglige kravene svært høye. Hvor langt vi kan utvikle studentene gjennom et bachelor- eller masterstudium, avhenger i stor grad av hvilke

kunnskaper og ferdigheter de har med seg når de begynner. Den grunnleggende ferdighetsutviklingen kan ikke starte ved opptak til høyere utdanning. Den må være godt i gang mange år tidligere.

Dette er et avgjørende poeng når vi diskuterer hva det betyr å være studieforberedt. Generell studiekompetanse er ikke det samme som å være faglig kvalifisert for et bestemt studium. For elever som ønsker å studere utøvende kunstfag, er omfattende kunstfaglig kompetanse en forutsetning allerede ved opptak. Videregående opplæring må derfor gi dem mulighet til å videreutvikle denne kompetansen på et høyt nivå.

Utviklingen i kunstfeltets arbeidsmarked og høyere utdanning peker altså mot behov for mer fordypning i VGS, ikke mindre.

Bredde og topp er ikke motsetninger

Langt fra alle som går musikk, dans og drama, blir utøvende kunstnere. Mange blir noe helt annet: leger, lærere, ingeniører, politikere. Uansett videre veivalg vil disse elevene nyte godt av det de har lært i MDD.

Udir peker selv på at mange studenter sliter med å arbeide selvstendig. Det er nettopp slikt MDD-elever trener på hver dag. De øver på egen hånd, time etter time. De arbeider mot mål som ligger måneder og år fram i tid. De bruker kritikk konstruktivt, justerer og prøver igjen. De samarbeider i ensembler der alle er avhengige av hverandre, og de leverer foran et publikum. Vi snakker med andre ord om arbeidsvaner som likner påfallende mye på det Udir – og som arbeidslivet – etterspør. Vaner som vil gi merverdi i ethvert videre studium.

Dette er også en viktig grunn til å bevare et bredt og regionalt kunstfaglig tilbud i videregående skoler. MDD gir verdifull – og studieforberedende – kompetanse til langt flere enn dem som senere velger et kunstnerisk yrke.

Udir har et godt poeng når man ønsker å samle fagene i større og mer robuste miljøer. I deler av landet kan et bredere estetisk tilbud, slik det foreslås, bidra til å opprettholde undervisning som ellers ville stått i fare. Likevel kan ikke løsningen være at alle elever, uavhengig av interesser og ambisjoner, skal ha den samme graden av fordypning.

Reformen burde også være en anledning til å styrke differensiering og tilpasning.

En elev som allerede som 16-åring har bestemt seg for å bli fiolinist eller danser, har i realiteten tatt et tidlig karrierevalg. Da må det finnes utdanningsløp som gir tid til å gå i dybden, både i det utøvende arbeidet og i fagene som bygger opp under det.

Med et redusert samlet timetall, en bredere estetisk retning og mer standardiserte fagenheter kan det vise seg vanskelig å ivareta slike løp.

Skal vi fortsatt kunne utdanne kunstnere på internasjonalt nivå i Norge, må vi gi dem muligheten til å begynne fordypningen mens de er unge.

Veien må finnes

Et eksempel fra min egen erfaring som dirigentpedagog illustrerer betydningen av slike sammenhengende utdanningsløp.

Universitetet i Stavanger

Julie Røssland begynte å dirigere allerede i kulturskolen på Voss. Hun gikk musikklinja på Voss, som forresten er landets eldste, studerte dirigering hos oss ved Universitetet i Stavanger og kom deretter inn på masterstudiet i dirigering ved Sibelius-akademiet i Helsinki. Denne sesongen står hun blant annet på podiet i internasjonale topporkestre, som Sveriges Radios symfoniorkester, Oslo-Filharmonien, Wiener Symphoniker og Philharmonia Orchestra i London.

Det skyldes først og fremst hennes eget talent og harde arbeid. Men også at hun fant en trapp som førte henne videre, trinn for trinn.

Historien viser hvor viktig det er at slike talenttrapper finnes og at de er hele. Fjerner vi ett av trinnene, er det ikke sikkert at neste Julie finner veien opp.

Avsluttende innspill til reformarbeidet

Vi bør alle støtte ambisjonen om å utvikle en videregående opplæring som gir elevene et bedre grunnlag for videre studier, arbeidsliv og medborgerskap. Samtidig vil jeg understreke at ulike utdanningsløp stiller ulike krav til forkunnskaper og faglig fordypning.

I det videre reformarbeidet mener jeg derfor at Utdanningsdirektoratet bør:

- **Sikre tilstrekkelig fordypning:** Elever som sikter mot høyere kunstutdanning, må fortsatt ha tilgang til sammenhengende og spesialiserte utdanningsløp med tilstrekkelig undervisningstid.
- **Gi rom for ulike faglige behov:** Ideen om universelle timetall og standardiserte, større fagenheter står i motkraft til tilpasning og kan svekke mulighetene for nødvendig faglig fordypning. Den delen av reformforslaget som legger opp til dette, framstår ikke som godt nok begrunnet, og her bør det foretas en grundig analyse av gevinster vs. risiko.
- **Legge til rette for differensiering:** En eventuell ny estetisk retning må i så fall kunne romme både brede kunstfaglige tilbud og spesialiserte løp for elever med ambisjoner om videre utøvende kunstfagdanning.
- **Anerkjenne kunstfagenes studieforberedende verdi:** Kunstfaglig fordypning utvikler selvstendighet, samarbeidsevne, utholdenhet og andre kompetanser som har verdi også for elever som senere velger helt andre utdannings- og yrkesveier.

Det avgjørende må være at reformen faktisk gjør elevene bedre forberedt på den høyere utdanningen de ønsker å ta. For framtidige utøvende kunstnere forutsetter det at de får mulighet til å utvikle sine ferdigheter gjennom hele utdanningsløpet, også i videregående skole.

Med vennlig hilsen, og takk for muligheten til å gi innspill!

Morten S Wensberg
Professor i dirigering

morten.wensberg@uis.no
+47 92611212